

Časopis „NAPREJ“ izhaja dvakrat mesečno in sicer 4. in 18.

Uredništvo, administracija in ekspedicija; Idrija št. 75.

Vse denarne pošiljatve na naslov:

Upravništvo „Naprej“.

Vse dopise in spise na uredništvo.

Lastnik lista:
„Idrijska okrajna organizacija“.

Naročnina za celo leto: v Idriji (brez donašanja na dom): krona 1'92, (z donašanjem na dom): kron 2'40, po pošti: kron 2'50, v Nemčijo 3 krona.

Posamezne številke 8 vin.

NAPREJ!

Kaj imenujemo bogastvo?

Napisal Robert Blatschford.

Ljudem, ki še niso ničesar čitali o narodogospodarstvu, so se morala često pojaviti v misli vprašanja kakor so sledeča:

„Kako je vendar to, da so eni bogati in drugi revni. Kako je to, da ljudje, ki so zmožni dela in bi radi delali, pa ne morejo dobiti dela? Kako je to, da so ljudje pri težkem delu tako slabo plačani? Kako je to, da imajo oni, ki sploh nič ne delajo, več denarja kot ga potrebujejo? Zakaj so na svetu ljudje, ki plačujejo rente, da jih drugi upravljajo?“

Vprašajmo se, kaj je vzrok revščine, katere povsod toliko nahajamo.

To vprašanje so že mnogokrat odgovorili mnogi na najčudovitejše načine.

Dejalo se je, da je revščina vsled nezmernega pijančevanja, kar sevé ni resnica; kajti saj vendar vidimo toliko abstinentov-delavcev živeti v revščini in največjo revščino vidimo baš v pokrajinah, kjer je pijančevanje popolnoma neznano. Pijančevanje ni vzrok revščine, v kateri žive zmerni prebivalci Indije. Pijača ni vzrok bede naših delavskih žen.

Dejalo se je, da je revščina vsled „nadzdelovanja“; dejalo se je, da je vsled „majhne uporabe“. Poglejmo, kaj ti dve frazi povesta.

Prvič: nadzdelovanje, nadprodukcija. Vzrok revščine je nadprodukcija — česa? Bogastva. Verujemo naj torej, da je ljudstvo zato ubogo, ker izdelava preveč bogastva, lačno, ker pridelava preveč jestvin, nago, ker izdelava preveč oblek, da ga zebe, ker izkoplje preveč premoga in da zato nima strehe, ker sezida preveč hiš in palač!

Drugič: mala uporaba. Navedli smo, da je vzrok revščine majhna uporaba — majhna uporaba česa vendar? Bogastva. Ljudje so revni, ker premalo bogastva uničijo. Obogateti morajo le, ako uporabijo bogastvo. Ako jedo in jedo, le tako morejo večati svoj kolač.

Žalibog! Ovira je le v tem, ker ne morejo k nobenemu kolaču priti.

Po mojem mnenju domišljujejo se narodni gospodarji (t. j. učenjaki, ki se pečajo narodogospodarsko vedo), da bi se revnim ljudem boljše godilo, ako bi bogati povečali svoje potrebe (to je, ako bi še več porabili in potrošili kot dozdej).

Bogataš ima n. pr. dva sužnja. Ta dva sejeta žito, pridelujeta moko in pečeta kruh. Bogataš jima vzame polovico kruha in je. Oba sužnja se pa morata zadovoljiti le z eno polovico.

Zboljša se tu nekaj, ako bogatin več „uporabi“? Ali bi imela ta dva sužnja še več od tega, ako bi jima bogatin vzel še drugo polovico kruha, kakor jima je vzel prvo?

Tu vidimo, v kakšne zmote so nas zaveli narodogospodarji. Bogataš ima vsega preveč, ubožec vsega premalo. Narodogospodarji pa pravijo: ubožec naj manje izdelava in bogataš več uporabi, in vsem bo dobro.

Čudno! Ako izdelava ubožec manje, bo tu manj stvarij k jedi; ako pa sné bogataš več, ostane ubožcu še manjši del kot doslej.

Poskusimo drugo pot. Vzemimo, da izdelajo revni več in bogati manj uporabijo. Ali se vam ne zdi bolj resnici podobno, da bi se na ta način ubožcev del zvečal?

No, modrost narodogospodarjev moramo postaviti na glavo. Moramo reči, da nadprodukcija sredstev za blagostanje ne more ploditi revščine, kajti to bi značilo, da je onih

stvarij, katerih se čim več pridela, tem manje; jednako pa moramo tudi reči, da majhna uporaba ne more biti vzrok revščine, kar bi značilo, da bo hlebec, čim več ga režete, tem večji.

Podobne neumnosti so mogoče dobre za diplomate in žurnaliste, za možake in žene z zdravim razumom pa nimajo nobene vrednosti. Poglejmo, ali si moremo sami v lastnem interesu izmisliti nekaj boljšega, kot so za nas izmislili ti zelo povišeni ljudje.

No, česa pa potrebujemo. Potrebujemo vedeti, na kakšni način bi moglo ljudstvo najboljše svoji deželi in samemu sebi koristiti.

Vemo, da se v obeh smereh pri nas ne dela najlepše in najboljše!

Nekaj stoji tu na potu. Naša naloga je, najti: kaj stoji tu na poti in kako bi ta ovira mogla biti odstranjena.

Začnimo s tem, da si predložimo troje vprašanj in jih poskusimo odgovoriti.

Ta vprašanja se glasé:

1. Kaj imenujemo bogastvo?
2. Iz česa prihaja bogastvo?
3. Kako se bogastvo uporablja?

Prvič: kaj imenujemo bogastvo? Ni nam treba iti daleč proč, niti nam ni treba široko in dolgo razlagati; tudi zlasati se nam ni treba. Treba nam je kratkega in jasnega odgovora, objednem své našemu namenu zadostujočega.

Dejal bi torej, da tvorijo bogastvo vse one stvari, katerih potrebujemo.

Pisatelj Ruskin rabi dva izraza — „koristno“ bogastvo in „škodljivo“ bogastvo. Razlikuje med stvarmi, katerih lastništvo je nam v korist in med stvarmi, katerih lastništvo nam ni v korist, in zato imenuje dobre stvari koristno bogastvo in slabe škodljivo bogastvo.

Tako je n. pr. opij, določen h kajenju, škodljiv, kajti dela škodo in zlo onemu, ki ga kadi. Opij pa, ki se uživa kot lek, je koristen, ker ohranja življenje in varuje pred boleščjo.

Dinamitova bomba je škodljiva stvar, kajti rabi se pri ubijanju človeških bitij in življenja sploh, dinamitova patrona pa je dobra stvar, kajti rabi se pri kopanju premoga in lomitvi kamenja.

Pisatelj Ruskin ima prav, kajti naj-li koristimo kar najboljše svoji deželi in sebi samemu, moramo pustiti izdelovanje slabih stvari ali škodljivega bogastva in izdelovati več dobrih stvari ali koristnega bogastva.

Za naš namen bo pa seveda najjednostavnejše in krajše, ako bomo imenovali vse stvari, katere rabimo, skratka: bogastvo.

Dobra knjiga je koristno, slaba škodljivo bogastvo; ni pa lahko določiti, katere knjige so dobre, katere slabe, in zato raje imenujmo vse knjige bogastvo.

Pod besedo bogastvo, v kolikor je bomo rabili, bodemo smatrali vse stvari katere rabimo.

Torej med bogastvo vrstimo vse stvari, kakor: jestvine, obleko, kurjavo, dome, (hiše, palače), godbene instrumente, orožje, pohištvo, stroje, knjige, konje, pse, zdravila, igrače, ladje, železnice, kočije, tobak, cerkve, revne hiše, plinarne, gledišča, prodajalne in vse druge stvari, katere uporabljamo. (Dalje prih.)

Misli.

Ali ni to nekaj čudnega, da se ljudje za vero tako radi bojujejo, po njenih predpisih pa tako neradi živé?

*

Bolj čudnega blaga pač ni, kakor so knjige. Tiskajo jih ljudje, ki jih ne razumejo, prodajajo jih ljudje, ki jih ne razumejo, vežejo jih ljudje, ki jih ne razumejo in sedaj se dogaja, da jih pišejo ljudje, ki jih ne razumejo.

*

V svojem življenju sem opazil, da človekovega značaja ni iz ničesar bolj spoznati kot iz šale, katero si slabo razloži. *Lichtenberg.*

Namestnika.

Iz knjige I. H. Rosny-ga »Resurrection«.

John Ladder, detektiv (tajni policaj), je kupoval sleharni teden na „denarsko“ preka-jeno tresko (Stockfisch), rake, nemško slanino in klobase. Ko je nakupil, izpil je še nekaj kozarcev gorke whiske in se počasi vračal domu. Sam ni bil nikdar preveč lačen; njegovo veselje je pa bilo, ako je videl svojo rodbino jesti. Godrnjajoč in na pol že speč, je izpustil uzdo svojemu gnjevu in svojim

hvalospevom: proklinjal je slobodne mislece, čevljarje, Ruse, Gladstona in miši; oboževal je princa Walleskega, Beaconsfielda, ceremonielno Cerkev, svetovalčke, lorde in društvo „Hrastovega srca“.

Njegove štiri hčere, trije dečki in njegova žena so ga poslušali, pridno zobajoč. Končno pa si je sezul čevlje, slekel jopič in se položil poleg ognja v kuhinji.

Ta čvrsti možak, skrbno se držeč svoje obrti, katerega niti sebe večja pijanost ni pripravila ob hladnokrvnost, je včasih prav rad pripovedoval o prebrisanosti tatov, o pasteh detektivov, in o „dogodkih“, pri katerih se je zlasti on pokazoval zelo prebrisanim.

Izmej vseh teh je to-le, kar je pripovedoval v enem onih pra-mizernih večerov, ko se smeh in pa prekajene treske človeku nad vse dopadejo, najbolj zanimalo celo njegovo pošteno obitelj:

— Bilo je to v Epsomu . . . v pasjih dneh poslednjega leta, ko se nam je srajca prijemala telesa . . . Greencastle in jaz sva imela službo . . . Dobro! . . . Tatov je bilo, da bi jih mogli na vagone meriti . . . kar zalotiva dva, takoj sta imela železo na rokah . . . Na potu k postaji srečava inspektorja Jamesa, kateri naju pogleda in zakliče: „Izvrstno, dečka!“

Prav! Pot je bila dosti dolga, prah neznošen. Midva pa žejna, prokleta žejna . . . Končno pravi Greencastle:

— Pojva izpraznit en vrček!

Ker pa nama ni bilo prav všeč, da bi šla z ujetima na pivo, sem predlagal, da naj ju za ta čas priveževa k mejnemu plotu. Rečeno, storjeno . . . Prav! Izprazneva vrč, nato še enega . . . ko pa izideva, glej, proklete stvari! . . . Oba tatova sta — bogve kje. Izginila sta . . . Greencastle gleda na me, jaz na Greencastla. Razume se samo ob sebi da bi se z mirno vestjo vrnila v Epsom, ali ta hudič James je nas videl, naju in oba ujeta! Mogla bi nama huda presti . . . Pravim zatorej svojemu tovarišu:

— Prav! Stara mrhovina, potrebujeva dveh drugih!

— Kako to narediti? pravi on.

— Že vem! jaz nato.

Cesta je bila prazna, vsi so bili pri dirki . . . A glej, kar nama prideta naproti dva junaška mladeniča, o katerih sva potem zvedela, da sta tesarja.

— Vzemiva ta dva! rečem Greencastlu.

Povem vam, nikoli še niste videli smešnejših obrazov, kot sta jih naredila ta dva moža, ko sva jima položila roke na ramena: v imenu postave . . .; bila sta tako presenečena, da sta bila popreje uklenjena nego sta sploh mogla pomisliti na nekako ugovarjanje! Ko sta pa počela javkati in tarnati, je bilo že prepozno. „Se že izgovorite na komisarstvu!“ sva jima vztrajno ponavljala. Na komisarstvu sevé, kakor veste, jim vse govorjenje ni nič pomagalo: prvič zato, ker je bilo ta dan baš mnogo ujetih, in drugič, ker inspektor Grawfort zaničuje aretirane, ki ugovarjajo.

John Ladder je prenehal, da bi se mogel po tistem smejati, rodbina pa je počasneje jedla tresko na maslu, razburjena nad mislijo, kakšne neprijetnosti bi mogle očeta zadeti, ako bi se izvedela ta zvijača.

— Prav! je govoril dalje Ladder. Nisem vam hotel o tem ničesar povedati, boječ se, da Vas vznemirim . . . Ali prežil sem tri noči v tesnosti, ki me je strašno grizla. Ako bi način, na kakoršen sva si za begunca dobila namestnika, prišel na svetlo, no, to bi Greencastle in jaz ne bila vesela. Par bove! Valjal sem se po postelji kot golob v žaklju.

Pride tisto proketo jutro . . . grem na policijo, kjer najdem svojega prijatelja Greencastla, ki tudi ni nič boljše spal. Na srečo je bila tam cela množica tatov, ki so bili aretirani tekom tedna, in ti vsi so prisegali s svojim življenjem za svojo nedolžnost. Tako, da je uradnik, sodnik Shorland, že začel biti nepotrpežljiv in začel soditi kar čim dalje tem hitreje . . . Prav! Pride na najin slučaj. Vidim Greencastla, ki postaja čim dalje bolj zelen, in jaz sam izgubljam tla pod nogami . . . Pripeljejo ujeta. Prokleta tvora, niti svoje zunanosti nista upravela. Umazana sta bila, brke neurejene . . . obleka kot stare cunje; bila sta neumna od spanja . . . in to vse je bilo za naju dobiček, verjemite mi.

Res, res, kimala je gospa Ladderova, kratko se oddahnilsi.

Vsi mladi Ladderovci so pa napenjali glave z dramatično pozornostjo v ozki kuhinji.

— Najbolj me je jezilo, da so bile vesti o njenem ponašanju dobre . . . njuna preteklost čista kakor voda-studenčica. Ako sta naju videla prihajati iz gostilne, bila sva oprana . . . Pravi! Pride vrsta namé, izpovém, da sem ju aretiriral z Greencastlom v trenutku, ko sta segala v žepe starega gentlemana . . . Greencastle izpové prav tako.

— To je laž! kriči jeden ujetnikov.

— Tiho! pravi sodnik. Potem bode te govorili vi!

Verjamete mi, da sta moji kolena tolkli drugo ob drugo? Najvažnejša stvar je še-le nasledovala. Stari gentleman je prihajal izpovedati svoje pričevanje . . . Vedel sem že v Epsomu, da vidi slabo s svojimi plavimi očali. In tako ni mogel ujetih temeljito si pregledati iz večje daljave . . .

Prišla je pravkar vrsta nanj, da bi pričal . . . kar oni izmed aretiranih, ki je že enkrat izgovoril, zopet nanovo zakriči:

— Nikdar nisva videla tega gospoda!

Uradnik pokrči z rameni in pravi k priči:

— Ta dva sta, kaj ne!

Starec stopi k njima in jn zelo natančno pregleduje . . . Niti ene sline nisem imel v ustih!

— Oh! O milostljivi Bog! zaklicala je gospa Ladderova, prekrizavši si roke, kakšen ta položaj, stari moj lisjak!

— No, da, da, moja draga . . . priča ju fiksira . . . končno pa pravi:

— „Ne vem, — ne morem za gotovo reči . . . moj vid je tako slab!“

Sodnik pa je ostal seve naklonjen pričanju policije, kar razumete, in je dejal:

— Le dobro si ju oglejte, gospod, morate ju poznati!

Starec pa je stal kakorkla da, vedno ponavlja: — Moj vid je tako slab, v resnici tako . . .

Končno zakliče sodnik nepotrpežljivo: — Brez dvombe imate saj malo spomina: ali se ju kaj spominjate, ali sta ta dva?

— No, reče starec — preje ne kot pa da . . . takošna si ju nisem predstavljal.

Prokleta stvar! Huda je nama že predla. Treba je bilo kar najévrstje poseči v to, kar sem jaz prevzel:

— Gentleman je popleten vsled prisotnosti sodnega dvora, dejal sem, in zato ne more dati pojasnitve, zlasti z ozirom na svoj slabi vid.

— Naju niste aretovali v Epsomu, kriči zopet oni . . . storili ste to po poti.

— Dokažita to, pravi sodnik.

Naravno: nista mogla dokazati, in gentleman je odhajal z besedami:

— Resnica — moje oči — brezdvombe imata konstabla prav.

To je vse eno; videti sem pa mogel, kako je bilo njegovo Blagorodje v dvojbi pred tamenjem obtoženčevim, in morem vas zagotoviti, da je imel ta bedak proketo resničen naglás, ki mi je vzbujeval šum v ušesih. Na najino srečo je pa imel drugi tako žalostno lice in tako ostrašeno, da se je vsakemu zdelo, da je kriv.

Ladder je pomolčal, oprt je bil na svoj komolec pred velikim rdečem ognjiščem, tesno mu je bilo, mogoče so ga grizla tudi očitanja, kajti drugače ni bil slab človek.

— Končno pa se ni moglo še vedeti, kako to skonča; kar je nama prišla nenadoma pomoč — glas inspektora Jamesa, ki je pričal:

— Vaše blagorodje, sta to onadva, sta, jaz sem ju videl, ko sta ju Ladder in Greencastle iz samega dirkališča gnala.

— Stara, to je bila sama božja Previdnost! Nikdar bi se midva ne upala sklicevati na pričanje Jamesa. Smatrala sva še za posebno srečo, ko je bil med tem, ko sta najina obdolženca čakala razsodbe, poslan na kmete za neko zadevo . . . Kajti on nima oči starega gentlemana!

In bil je vam pravi čudež, ko sva ga videla prihajati v sodno dvorano sredi najine historije, in da je naju osvobodil na tak način.

— Bila je to sreča, je vzdihnil eden izmed Ladderovih.

— Nikoli še niste videli kaj podobnega glavam teh dveh obdolžencev . . . še sedaj se včasih smejem, ko se spomnim, kako sta bila komična . . . Skušala sta se sevé še o ugovore — ali sodnik je bil že razsrjen in že ni pustil mnogo ugovarjati . . . No, z

ozirom na njuno čisto preteklost sta dobila vsak po tri mesece zapora . . .

Ladderovi so pozdravili z vsklikom „hura“ to ugodno razluščitev. Mati pa je začela rezati velike krožke nemške klobase, rdečkaste krožke in nežno prepletene s slanino.

Ladder pa se je mej tem, zapirajoč oči, raztegnil na tleh kakor je bil dolg in širok in se prepustil sanjarenju.

— Končno, dejal je nežno, trije meseci niso bog ve kaj. Žal bi mi bilo, ako bi bila kazen ostrejša!

— To ste veseli dečko, pošepnila mu je žena.

Veter pa je neprestano javkal krog Windsorskih dimnikov.

ZADRUŽNIŠTVO.

Redni polletni občni zbor „Občnega konsumnega društva“. (Konec.) Občno kons. društvo je na najlepšem potu, da pride do pravega blagostanja. Valjčni mlin dobiva vsaki dan nove odjemalce. Žita, ki se daja v mlenje, je čim dalje več. Komaj se izdeluje za domače potrebe, kar je jasni dokaz, kako zelo je bil potreben! In stanovanja v Podroteji! Na spomlad, ko se še ostalo napravi, kar je potrebno — bo zopet nekaj zatočišča za idrijskega rudarja!

Vedno se boljšajo razmere; na članih pa je, kako bo.

V prvi vrsti je treba: vsi člani naj svoje hranilne vloge prinašajo le v konsumno društvo, kjer se obrestujejo po $4\frac{1}{2}\%$. S tem se bo nabralo precej kapitala, s katerim se bode moglo pridobivati daljše koristi. Ves nakup, kar ga izvršujejo člani, naj se vrši v konsumnih prodajalnicah. Agitira se naj, da pristopi društvu še vedno več novih članov. Danes nas je že preko 570., ali to še ni dovolj. Število članov se mora pomnožiti, kajti: čim več se izkupi, čim več društvo kupi, tem ceneje dobi.

Člani naj bodo skrbni za društvo. Naj vsake najmanjše napakice ne neso na veliki boben ter naj ne poslušajo vseh mogočih nasprotnikov našega društva, katerih se v vrstah liberalne kot klerikalne stranke prav mnogo dobi.

Na drugi strani pa tudi predstojništvo ne sme zanemarjati želje članov, kajti predstojništvo je le izvršujoči organ društva, ki pa ni nič drugega kot — člani sami.

Redni polletni občni zbor se je izvršil pravilno, odobrili so se računi, storilo dosti

lepih sklepov — in želja naša je, naj društvo raste veselo ter dobro uspeva.

Izvanredni občni zbor „Občnega kons. društva“, se je vršil 11. okt. Sklicalo ga je nadzorništvo. Na dnevnem redu je bila zadeva radi skladiščnikov in pa predlog nadzorništva o premembi poslov predstojništva. Občni zbor je sprejel predlog zadruga A. Kristana glede skladiščnika. Pri drugi točki se je vnela strastna debata glede raznih dogodkov v prodajalnici, pri mešanju moke itd. Končno se je prišlo k volitvi predstojništva. Kontrolor Urban Strempefelj je odstopil, in voliti je bilo zatorej na predlog nadzorništva preglednika in ravnatelja. Z večino glasov je bil izvoljen za ravnatelja zadr. Anton Kristan, za preglednika zadr. Fr. Rinaldo. — Potem so prišli na vrsto razni predlogi in nasveti. —

Postopanje posojilničarjev, ki se zbirajo okrog „centralne posojilnice“ v Krškem in „zveze slovenskih posojilnic“ v Celju, napram konsumnim društvom je jako čudno. Na eni strani napadajo konsume v čas. „Slov. zadruga“, na drugi strani jih vabijo pod svoje okrilje. Zanimljiv bo izid vsega tega. Za zadruga, kakor kosumne tako pridobitne, glavno mlekarne, sirarne itd., bo težko, odločiti se na katero-koli stran. Pri posojilnicah nimajo dosti iskati, pri „Gospedarski zvezi“ je pa malo neprijetno . . . In tzv. nedenarnih zadrug je na Slovenskem okrog 240, posojilnic 230. Najbolj zanimljivo pa bo: kakošne revizorje bodo posamezne zveze predlagale v potrjenje.

RUDARSKI PREGLED.

O službenem redu. (Dalje.) Kazni so: ukor, denarne globe, odpust. Nam se je pečati glavno z denarnimi globami in odpustom. § 27. pravi: „denarne globe se delavcem odtegnejo od plače. Odtegnjene denarne globe v korist bolniške blagajne smejo iznašati naj-

več deseti del in povračila v korist rudniške blagajne istotako največ deseti del od dotičnega delavca v zadnjem mesecu zaslužene plače.“ § 28. pa se glasi: „Odpust se izvrši na poprejšnjo odpoved ali pa tudi brez odpovedi ter izgubi delavec z dnevom odpusta

službo pri rudniku kakor tudi vsako pravico do zopetnega vsprejema v isto.“

Zanimljiva in za dušeslovje izkoriščevalcev sta prav pomembna paragrafa 29 in 30. Največja kazen je 6 kron, kar pomeni, da slavna direkcija v resnici smatra kot največjo plačo za rudarja svoto — 60 kron v gotovini. Da preti službeni red z odpustom onemu, ki izjavi, „da se določbam tega službenega reda noče pokoriti“ in „kdor vsodbuja k ustavljenju dela, da bi se s tem izsilila višja plača ali pa kdor tovariše k zoperstavljenju ščuje,“ to se takorekoč razume samo ob sebi. Samo nečesa manjka tod, namreč: kaj se pa naredi z gospodi uradniki, ki se prav nič ne držé nikakih določb in kaj se naj naredi z onimi činitelji, ki prisilijo delavce k ustavljenju dela, ker jim ne plačajo tistega, kar so le-ti krvavo zaslužili?

Ako bi slavno ravnateljstvo rudnika izdalo ta službeni red sporazumno z delavstvom, potem bi temu ne bilo treba izjavljati, da ni zadovoljen s takim službenim redom! Kdo je torej kriv, da mora delavstvo biti nezadovoljno z njegovimi določbami? Oni, kdor absolutno postopa, kdor hoče svoje nazore in svoje mnenje vsiliti drugim! In c. kr. ravnateljstvo je izdalo službeni red proti volji delavstva, samovoljno, absolutno!

Dalje: zakaj se ustavi delo? Zato, da bi se izsilila večja plača. Zakaj pa se mora izsiliti večja plača? Zato, ker je prejšnja, obstoječa, premajhna, da bi se moglo pošteno živeti in ker se z lepa nič ne da. Današnji kapitalist je uže tega nazora, da po mirnem potu ne obravnava, le sila, moč in pretnje nekaj naredé!

Smo svetega prepričanja, da bi delavci nikdar ne ustavljali dela, ako bi jih delodajalci tako plačali, kakor le-ti zaslužijo. In ako bi idrijski c. kr. erar plačal svoje delavce človeško, potem bi mu ne bilo treba v službeni red dajati takih odstavkov. (Dalje prih.)

Poročilo o delovanju rudarske zadrage. (Nadaljevanje.) Peta zahteva delavstva se je glasila: „Delavci, ki še niso 20 let stari, se ne smejo uporabljati za težko delo, ki ga ali ne morajo opravljati ali škoduje njih zdravju, in se tudi ne smé siliti, da bi ga opravljali.“ K ti točki sta se izjavila zaupnika c. kr. eraričnega rudnika, da se porabljajo mladostni delavci samo pri lažjem delu, kateremu se prišteva tudi zastavljanje, in da se bo tudi odslej tako ravnalo.

Šesta zahteva delavcev je bila: „Zaradi 1. maja se ne sme noben delavec kaznovati.“

Na to zahtevo sta odgovorila zaupnika c. kr. eraričnega rudnika, da se 1. maj ne

more dovoliti iz načelnih vzrokov, in odklanjata vsako nadaljno razpravo o tej točki; zato se razprava o tej točki prekine po § 86. združnih pravil.

Ta zahteva je bila na dnevnem redu razprav v letu 1900. In takrat je bil gosp. Schmid ves drugačen. Takrat ni dejal, da se prvi maj ne more dovoliti iz načelnih vzrokov, ampak je rekel, da nima pravice izpolniti željo glede 1. maja, ampak pripravljen je vedno dati na prvega maja prosto, ako bi delavci to želeli...

Primerjajmo zopet izjavo iz leta 1900 in 1902., in pridemo do zaključka: kako drugačno so postopali gospodje l. 1900. napram delavstvu, kako pa lani?! 1900 je bila organizacija močna, potem pa je upadala — in greben je začel gospôdu v gradu rasti. L. 1900. ni imel gospod nadsvetnik Schmid pravice, polne moči, da bi dovolil prosti prvi maj, l. 1902. pa že ni mogel iz načelnih ozirov dovoliti kaj takega! L. 1900. ni bilo načelnih ozirov, takrat kapitalističnemu izkoriščevalcu ni še greben izrasel, takrat še ni bilo principa prvega maja, l. 1902. pa je bil nenadoma tu!

Rudar, uči se iz tega slučaja, razmišljaj in — organiziraj se! (Dalje prihodnjič.)

V ljubljanskem rudniškem revirju se je lani pridelalo 900.397 q. živega srebra, — 73.203 q. manj kot predlanskem. Delalo je 1129 delavcev. Vrednost pridelka je znašala 2.127.427 kron, torej za celih 163.903 krone več kot predlanskem. Od tega se ga je pridelalo v Idriji 881.885 q. v Idriji, pri sveti Ani (v rudniku ilirske družbe za živo srebro) pa 18.512 q. Pri sv. Ani so z delom lani v marcu mesecu sploh prenehali. V Idriji pa se je manj pridelalo okrog 22.778 q.

Premoga pa se je pridelalo v ljubljanskem revirju 2.557.191 q. v vrednosti 1.663.167 kron. Delalo pa je 1136 delavcev, — 209 delavcev manj kot predlani! V Zagorju se je izkopalo 1.352.000 q. premoga, v Kočevju pa 1.125.800 q. V ptujske kraje se je od tod le 5500 q. odpeljalo, torej, kakor vidite se je skoro ves premog porabil doma.

V rudnikih: Trbovlje, Hrastnik-Ojstro in Brezno-Huda jama se je pa izkopalo 7.217.000 q. premoga.

Štrajk. V premogokopih trboveljske premogokopne družbe rudarji štrajkajo. Štrajk se je razprostrl na Trbovlje, Hrastnik-Ojstro in Zagorje. Vseh štrajkujočih je okoli 6000. Zahteve delavcev so skozi in skozi opravilene. Upati je, da zmaga pravična delavska stvar. Drugi njihovi tovariši ne smejo pozabiti bojujočih se bratov ter jim biti v pomoč.

IZ IDRIJSKEGA OKRAJA.

Splošna, enaka, direktna in tajna volilna pravica ter kranjski deželni zbor — glasila se je prva točka dnevnega reda na javnem ljudskem shodu pod predsedstvom Iv. Kokalja, U. Štrempfeljna, J. Strausa in T. Filipiča, vršečega se 4. t. m. pri Črnem orlu. Poročal je naš urednik, ki je jasno razložil pomen te zahteve na sploh, njeni pomen kot predlog klerikalne stranke ter početje tzv. narodnonapredne stranke v tem oziru. Govorili so še s. Rinaldo, Gantar, Pivk in drugi. Vsprejela se je sledeča resolucija z dodatkom, da naj se v podobnem zmislu vloži delavska težnja po splošni, enaki volilni pravici tudi na občinski odbor:

Resolucija:

Idrijski delavci, zbornjoči dné 4. oktobra na javnem ljudskem shodu pri Črnem orlu, protestirajo kar naj energičneje.

1. proti nemoškemu postopanju klerikalne stranke pri nabiranju izjav za splošno, enako, direktno in tajno volilno pravico. Njeno ravnanje je zmožno diskreditirati na sploh to zahtevo po koreniti izpremembi volilnega reda v deželni zbor.

2. proti skrajno frivolnemu in ljudstvu sovražnemu pisanju glavnega glasila liberalne stranke, „Slov. Naroda“ v zadevi, splošne, enake, direktne in tajne volilne pravice.

Dalje izražajo veliko začudenje nad dejstvom, da ljubljanski soc. dem. politični odbor ni storil ničesar, da bi ljubljansko organizirano delavstvo ob priliki zasedanja deželnega zbora izrazilo svoje odločno mnenje za splošno, enako, direktno in tajno volilno pravico.

Končno pa nalagajo predsedstvu današnjega javnega ljudskega shoda, da pošlje titl. deželnemu zboru vojvodine kranjske sledeče proglašenje idrijskega delavstva:

Titl. deželnemu zboru vojvodine
Kranjske!

Z ozirom na dejstvo, da je titl. deželni zbor vojvodine Kranjske, v svoji seji z dné 22. sept. t. l. izvolil 12 členski odsek, ki naj ukrene vse potrebno, tičoč se reforme obstoječega volilnega reda v vojvodini Kranjski proglašajo današnji javni ljudski shod:

I. Ljudstvo se nikakor ne more zadovoljiti s kakim koščekom volilne reforme. Peta kurija, s katero se je hotelo odpreti državni zbor širšim slojem, je pokazala, da taka volilna reforma nima zmisla. Edina prava in najbolj vsem potrebam in zahtevam ljudstva odgovarjajoča reforma obstoječega volilnega reda je: splošna, enaka, direktna in tajna volilna pravica v vse zakonodavne zборе.

II. Vsled tega naj deželni zbor vojvodine Kranjske ne meče ljudstvu drobtinic, temveč naj se izreče za splošno, jednako, direktno in

tajno volilno pravico, v kranjski deželni zbor, kajti le na podlagi istinite ljudske volje izvoljeni zastopniki bodo delovali tako kot to koristi ljudstva zahtevajo.

K drugi točki: o političnemu položaju je poročal zopet naš urednik, ki je natančno orisal politično stanje v Avstriji in na Ogerskem. Za njegovo jasno razmotrivanje je žel obilo pohvale.

Impozantni shod je zaključil po kratkem govoru sochr. predsednik ob 11. uri.

Idrija napreduje. Nimamo sicer še javne čitalnice, v občinskem zastopu sicer še ni mest za delavske zastopnike, stanovanj za prebivalce našega mesta tudi ni še približno dovolj, realčni profesorji tudi še ne prirejajo javnih znanstvenih predavanj — ali, kar še ni, to se more še zgoditi. Idrija je drugo mesto na Kranjskem! Ljubljana prvo. In česar še v Ljubljani ni, tega tudi v Idriji ne zahtevajte! Ali vendar — Idrija napreduje! Električno imamo! Električno! Splošna zadovoljnost vlada . . . V prodajalnicah sveti električna luč, privatna stanovanja so osvetljena z električno svetlobo . . . Celo ta šmentani mokraški konsum je v svetlobi električnih žarnic. In rudarska podružnica, in Kogejeva gostilna . . . Te, te . . . Idrija napreduje. „Slovenski Narod“ pa proslavlja ta napredek, kot plod liberalnega duha. Idrijski knapi pa se čudijo, da liberalni prvaki nočejo elektrike v svoje prostore, češ, bog vè, ali se boje liberalnega duha ali — kâ-li. Župan Lapajne si pa mane roke, češ, glejte v mokraški konsum smo napeljali liberalnega duha in pa v klerikalno Trevnovo štacuno, ni zlomka: zmaga bo naša! Idrija napreduje!

Straši, straši . . . Br. . . Človeka privzdigajo mravljinci. Kurji pot je v svoji veljavi. Pravljičice, strašne in grózne, gredo v slast kot še nikedar. Br. . . Hudobni duh; križev deset pa blagoslovljeno vodo, tri očenaše, pet češčenih marij — Osvald je takoj pripravljen, to ni kar si bodi. Morebiti hodi kdo „nazaj“, morebiti — oh, čujte in molite, da ne pridete v skušnjavo. Izpodkopajte prag, denite tja tri zlate cekine, in vse — izgine . . . —

Štraši, straši . . . Čuditi se je v našem tzv. prosvetljenem stoletju, da se najde toliko babjevernih ljudi, in to celo izmed onih, ki se prištevajo k inteligenci. Naravni dogodek, staro ženjšče si ga ne zna raztolmačiti, in pol Idrije z duhovno in svétno gosposko je po koncu.

Star mož je dejal: Kok sa naumen. Da, manjka izobrazbe, manjka svetlobe; Kogovšekova elektrarna ne bo zadostovala, posvetiti bo treba v možgane!

Klerikalni shod po § 2. v Idriji. Kakor liberalci tako klerikalci si v našem mestu ne upajo na dan pred delavsko ljudstvo. Ne upajo nikoli

privediti kak javni ljudski shod. Le za durmi priredé kakšno zborovanje. — Tako so tudi naši klerikalci zborovali dné 4. okt. popoldne za durmi, ali upali so se saj toliko, da so povabili na to zborovanje s. Rinaldota in Kristana. Gospod tehant je v dolgem govoru razlagal: kaj je deželni zbor, kaj so klerikalci vse storili in kaj še vse hočejo. Tudi glede volilne reforme je govoril. Dejal je, da se mora narediti nekaka 4. kurija. Nato je vstal s. A. Kristan, ki je pokazal na dejstvo, da klerikalci hočejo le vsled tega volilno reformo, da bi njihova stranka prišla do veljave v deželnem zboru, ne pa, da bi ljudstvo, glavno delavsko ljudstvo, odločevalo. Zato je tudi klerikalna stranka opustila splošno, enako, direktno pravo. Tehant je zavijal, da ni tako, da je drugače. S. Rinaldo je povedal potem še par prav primernih besedij; — imel je sevé šunder, kakor je pri klerikalcih navada, kadar dokazov ni . . .

„Slovenski List“ prinaša v 41. št. z dné 10. okt. iz Idrije dopis pod naslovom: „Shodi iz Idrije“. Človek bi mislil, da je tođ kako poročilo o kakem shodu, ali nič takega! Niti omenjen ni v njem kak shod. V njem so vsi drugi predmeti obravnavani — in cela stvar nosi naslov „Shodi v Idriji“ . . . Gospodom je bilo menda prekisló poročati o kakem shodu, ker se niso izvršili tako, kot bi bilo „Slov. Listu“ po volji.

Vpisovanje v Unijo avstrijskih rudarjev se vrši vsako nedeljo zjutraj ob 9. uri. Priporočamo vsem rudarjem, da pristopajo k svoji organizaciji, kajti le-ta je prava zaščitnica rudarjev, kakor vseh delavcev. — Knjižničar posluje tudi vsako nedeljo od 9.—10. ure; pri njem si je izposoditi zabavne in poučne knjige.

Predavanje v Spodnji Idriji bo 25. t. m. ob 4. uri popoldne. Sodrugi naj se udeležijo vsi!

Društveni shod „Občnega rudarskega društva“ se vrši v nedeljo 18. t. m. ob 9. uri zj. v društvenih prostorih. Dnevni red: Razgovor o konferenci rudarjev v Zagorju. — Rudarji, vdeležite se vsi. Gostje dobro došli.

Epištola o čistosti.

(Dalje.)

V delavčevi domačiji je eno dejanje, pri katerem je zlasti prvi zakon: čistost, ker nečistost znači naravnost smrt. To je porod, oziroma potrat.

Pri porodu ni na ničesar drugega bolj paziti, kot na čistost. Ako hočete soditi o porodni babici, ne sodite jo nikoli po besedah, s

katerimi se baha, po domišljavih znanostih, katere laik ne more kontrolirati — sodite jo po tem, v kolikor je čistotna, in sodili bode te prav.

Porod je vzrok velikih, razsežnih in globokih ran v maternici; vse se zacelijo same takorekoč brez zdravljenja, samo, ako je bila ohranjena čistost, in ako niso prišli na rane bolezní plodni zarodki.

Ako se ni skrbelo za ono na videz preveliko čistost, ki je najvažnejša stvar pri porodu, pak grozi takorekoč neodvratno mrzlica (fieber) in izkušene žene vedo, kaj „fieber“ pri takih ženah pomeni.

Bili so časi, ko so v porodnicah nastajale epidemije mrzlice, ki so pokosile cele vrste šestnedeljk. Izkušnosti pa so naučile zdravnike, da je bila krivda nedovršena čistota, pri kateri so bili bolezní plodni zarodki s preiskajočo roko prenašani iz žene na ženo. Danes izgleda takoimenovana desinfekcija v porodnicah pretirano; pred preiskovanjem predela zdravnik celi dolgi proces z omivanjem, kartačovanjem in desinficiranjem. In rezultat tega je, da je mrzlica porodnic v javnih porodnicah posebnost. Vse drugače pa razsaja doslej v domačijah, kjer je pri porodu sodelovala babica, ki si ni bila, tako kot je treba, svesta dolžnostij stroge čistosti svojih rok.

* * *

Kakšen pomen ima čistost pri javni in zasebni skrbi za bolnike, o tem je mogoče govoriti brez konca in kraja. Čistost pomaga mnogokrat več kot zdravila.

Z dveh vzrokov je pa čistost glavna zahteva v sobah, kjer ležé bolni ljudje. Vsled bolnikov samih, kajti bolezen vsled nečistosti ne prenehuje, temveč raste; nečistost pa proizvóča nove znake in bolezen slabša. Na drugi strani se pa bolezen prenaša na zdrave ljudi, iz ene bolezní nastajajo vsled nečistosti epidemije. V krajinah, v katerih je čistost na nizki stopinji, vzdržujejo se epedemije nakužljivih bolezní takorekoč kar stabilno; ena taka bolezen praviloma postane izhodišče obsežne epidemije, ki mori potem cele vrste ljudij.

(Konec prihodnjič.)